

2 0 2 2 **ЗМІНИ СПІВПРАЦІ ГРОМАДСЬКОГО КЛІМАТИЧНОГО РУХУ ТА ОРГАНІВ ВЛАДИ**

ЩОДО ПРОТИДІЇ ЗМІНИ КЛІМАТУ У 2022 РОЦІ

**Якісне дослідження
УКРАЇНА, 12'2022 – 01'2023**

етодологія

Метод дослідження: 20 глибинних інтерв'ю та метод Дельфі

Учасни_ці дослідження: представни_ці громадського сектору та влади, котрі працюють у галузі протидії зміні клімату

- 10 представни_ць громадського руху, які співпрацюють з владою на місцевому та/або національному рівні
- 10 представни_ць влади національного рівня та місцевого рівня

Терміни проведення дослідження: грудень 2022 р. — січень 2023 р.

Увага до проблеми зміни клімату

У 2022 році увага до проблеми зміни клімату дещо знизилась. Пріоритетними виявились проблеми, пов'язані з війною, гуманітарною кризою та руйнуванням енергетичної інфраструктури в країні. Свідченням зниження уваги до теми зміни клімату були:

З боку влади:

- скорочення відповідальних кадрів;
- послаблення координації та співпраці міністерств;
- скорочення бюджетного фінансування напряму;
- зниження уваги до Плану реалізації національно визначеного внеску України до Паризької угоди;
- зниження темпів просування відповідних програм і нормативно-правових актів.

З боку громадського сектору:

- зміна фокусу роботи багатьох організацій на волонтерство для фронту, підтримку ВПО.

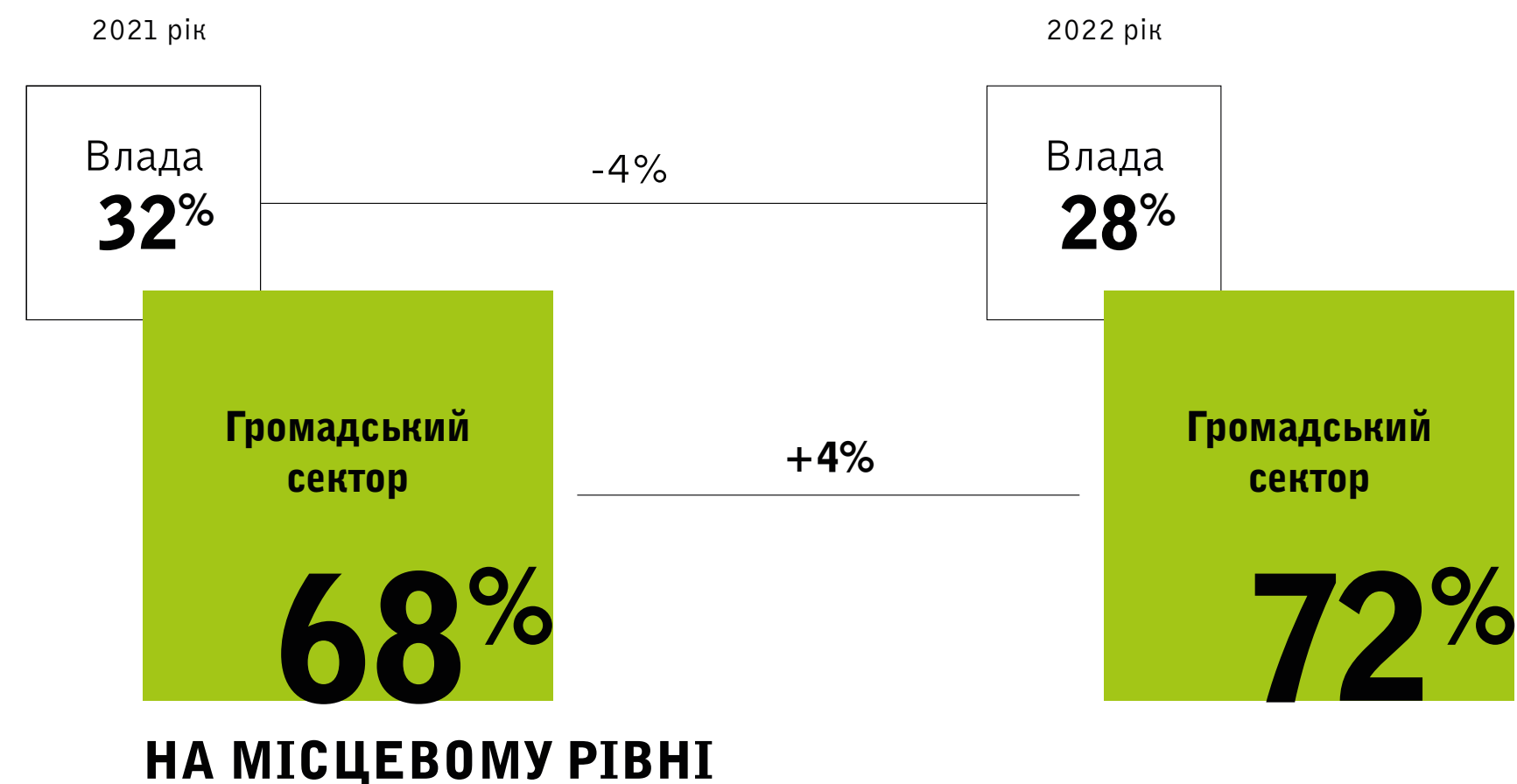
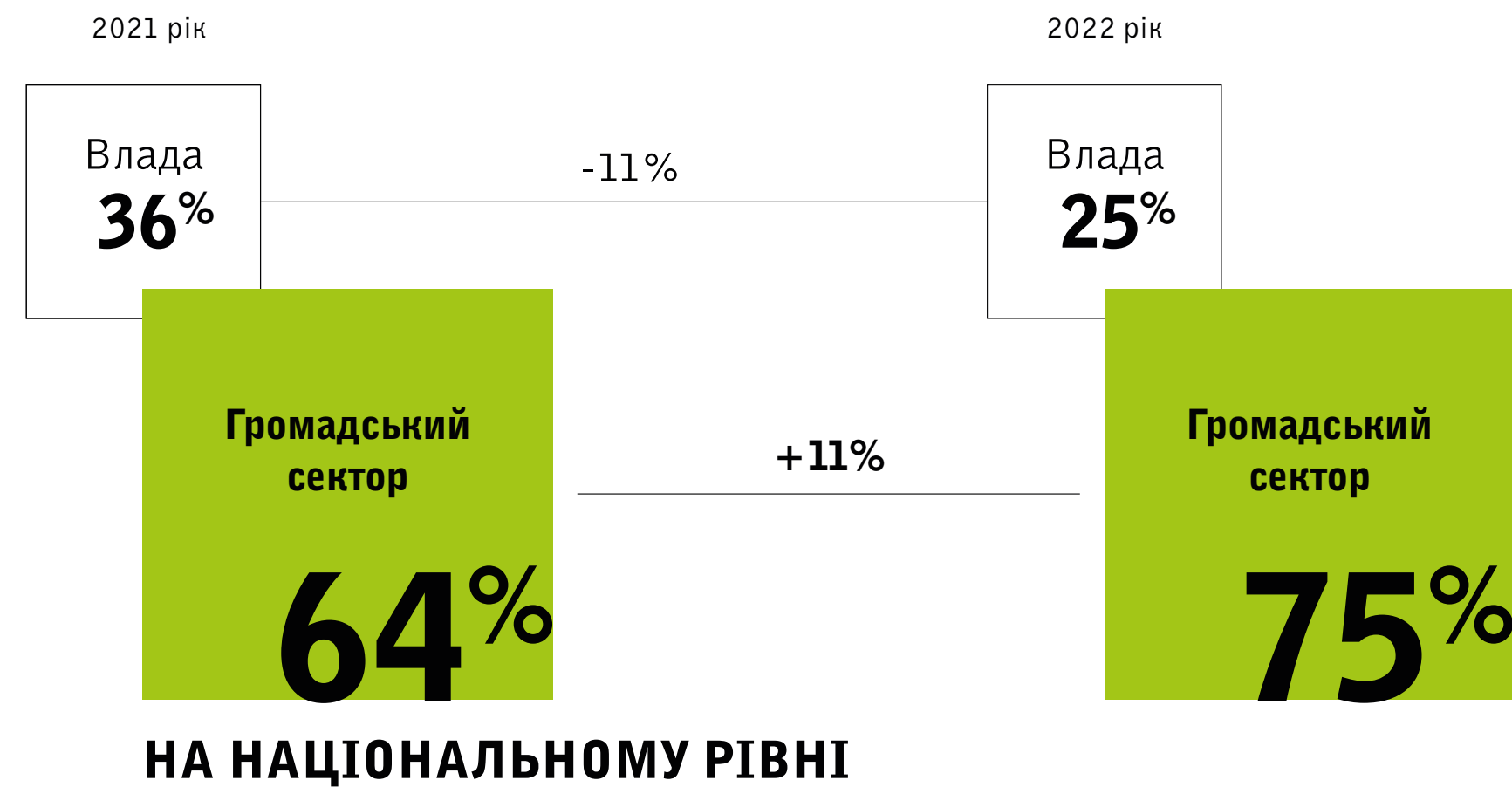
Рівень уваги до проблеми зміни клімату змінювався впродовж календарного року.

У перші місяці війни робота у цьому напрямі цілковито зупинилась, але по мірі віддалення лінії фронту від Києва рівень уваги до теми зміни клімату продемонстрував висхідний тренд.

Частковому відновленню уваги до теми протидії зміні клімату сприяли такі фактори:

- Подання заявки на членство у ЄС і перспектива членства у Союзі.
- Міжнародна увага до війни в Україні. Переосмислення ролі енергоресурсів у фінансуванні війни.
- Ширші можливості для залучення грантових коштів міжнародних організацій для бенефіціарів з України.
- Запущені до війни програми, орієнтовані на протидію кліматичним змінам. Зокрема, представни_ці місцевої влади цього_річ активно були залучені до написання Планів дій сталого енергетичного розвитку та клімату, брали участь в ініціативі «Зелений курс», збирали дані для Програм адаптації до зміни клімату.
- Енергетична криза. Актуалізація питань енергетичної безпеки, залежності від викопного палива та його виробників.
- Прагнення підкреслити позиціонування України як частини Західної цивілізації, на протигагу Росії.

Частка ініціативи влади та громадського сектору в налагодженні співпраці

Агент_ки актуалізації теми

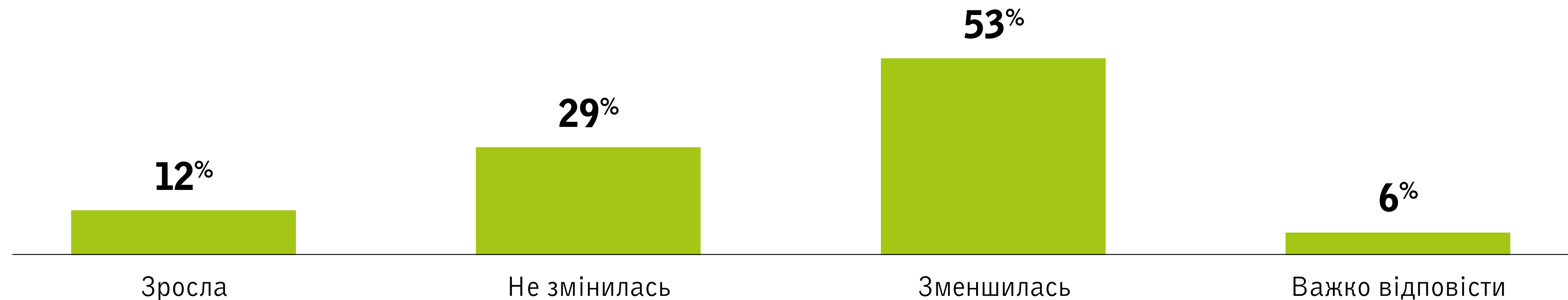
Актуалізація проблеми зміни клімату в Україні цього року традиційно впливала переважно з євроінтеграційних зобов'язань України: Угоди про асоціацію з ЄС, потенційного членства в ЄС і Європейського зеленого курсу, а також зобов'язань у рамках Паризької угоди.

Другим за значимістю ініціатором актуалізації тематики зміни клімату визнано громадськість.

Цьогоріч частка ініціатив громадськості (відносно влади) дещо зросла (більшою мірою на національному рівні, меншою — на місцевому). Утім, на рівні районних центрів владі складно знайти партнерські ГО.

Зміни активності взаємодії

На Вашу думку, кількість контактів між владою і громадським кліматичним рухом у 2022 році, у порівнянні з попереднім роком...

Відносно 2021 року співпраця **стала менш інтенсивною та ефективною**. Оцінка співпраці влади та громадського сектору в протидії зміні клімату у 2022 році **змінилась з «доброї» на «задовільну»**.

Водночас характер взаємодії влади та громадського сектору суттєво відрізняється на національному та місцевому рівнях.

Оцінка взаємодії на національному рівні

Ситуація на національному рівні оцінюється радше песимістично. Спостерігається:

- Зниження частоти контактів (на 50-70%).
- Зниження пріоритетності теми протидії зміні клімату і розробки відповідного законодавства.
- Скорочення участі (можливості долучення) громадянського суспільства в прийнятті рішень.
- Інституційна криза органів влади (через міграцію частини чиновників за кордон, реорганізацію профільного міністерства) та громадських організацій (через перепрофілювання невеликих ГО, виїзд 15-20% експерт_ок за кордон).
- Зростання закритості влади (голосування за закритими дверима, неадекватна реакція на критику, нижчий % врахування рекомендації та зауважень до проєктів законів і нормативно-правових документів).
- Обмеження доступу до інформації.
- Обмежені можливості громадськості в інструментах впливу на владу через військовий стан в Україні.

- Натомість представни_ці влади національного рівня не помічають зниження активності й ефективності у взаємодії із громадським сектором. Влада стверджує, що цьогоріч активно запрошувала НУО до співпраці: залучала до експертизи і представницьких заходів.
- Експерт_ки від ГО дають суперечливі оцінки відкритості влади до співпраці з організаціями, які спеціалізуються на зміні клімату. Імовірно, це пов'язано зі зміною керівництва профільного міністерства, а отже, і зміною пулу громадських організацій, з якими активно співпрацює влада.
- Водночас відбулась трансформація парадигми взаємодії влади і громадських активістів з формули «взаємна критика і стримування» до «партнерства заради досягнення цілей».

Оцінка ситуації на **місцевому** рівні

Ситуація на місцевому рівні значною мірою залежить від наближеності громад до лінії фронту та наявності лідерів, готових просувати тему протидії зміні клімату.

Прифронтові громади не працюють з темою протидії зміні клімату. Громади в тилу поділяються на ті, які працюють з темою клімату і ті, які її ігнорують (останніх більшість). Клімат є об'єктом уваги в тих громадах, де є активні громадські організації, які працюють з цією тематикою; або чиновники, які бачать перспективність у розвитку кліматичної тематики для своєї громади.

У громадах, які провадять роботу над протидією зміні клімату **інтенсивність та характер співпраці влади і громадського сектору не зазнали кардинальних змін**. Місцева влада активно долучає громадський сектор для експертної підтримки при підготовці нормативно-правових документів і партнерства у написанні грантів.

Значною мірою цей діалог стимулювався необхідністю виконання вимог Угоди мерів (у якій нещодавно додано кліматичний компонент) та ініціативами громадських організацій, орієнтованих на підвищення компетенцій влади у проблематиці клімату (напр. ініціатива «Зелений курс»). Місцева влада доволі відкрита. Вона суттєво **не обмежувала доступ до інформації**. Як і минулого року **намагається виносити усі рішення на громадські обговорення; значною мірою приймає пропозиції та правки від ГО**.

Громадський кліматичний рух зі свого боку підставив плече місцевій владі в питаннях кліматично-енергетичної політики та взяв на себе частину роботи і завдань — у той час як влада була змушена переорієнтувати свої ресурси на вирішення питань, які стосуються війни, гуманітарної та енергетичної кризи.

Теми взаємодії

У 2022 році в центрі уваги влади і громадського руху в протидії зміні клімату опинились теми, безпосередньо пов'язані з впливом війни та енергетичною безпекою України. Менше уваги приділялось практичним заходам, а також політикам, присвяченим скороченню негативного впливу економіки на клімат.

ТОП-5 БІЛЬШ АКТУАЛЬНИХ ТЕМ:

- вплив війни на довкілля;
- відшкодування збитків;
- повоєнне відновлення та його вплив на зміну клімату;
- енергетична безпека та надійність поставки енергоносіїв, енергетична сталість (децентралізація/ автономність енергосистеми, пошук резервних потужностей);
- зелена енергетика/чиста енергетика;
- протидія застосуванню викопного палива, ембарго на російські енергоносії (актуально на міжнародних майданчиках);
- раціональне використання енергоресурсів.

ТОП-5 МЕНШ АКТУАЛЬНИХ ТЕМ:

- планування скорочення викидів;
- система торгівлі викидами парникових газів;
- Закон про засади моніторингу, звітності та верифікації викидів парникових газів (Закон про МЗВ);
- плани дій з клімату та енергетики на рівні міст; енергоменеджмент;
- реформи встановлення тарифів на енергоносії, опалення.

Форми інструменти співпраці

**ДЛЯ 2022 РОКУ БУЛО ХАРАКТЕРНИМ СКОРОЧЕННЯ
МАЙЖЕ УСІХ ФОРМ СПІВПРАЦІ.**

- Найбільше скоротилась кількість круглих столів/ обговорень/ дискусій та участь у робочих групах/ засіданнях.
- Суттєво рідше громадськість та експерт_ки залучались до прийняття рішень, готувались експертизи/рекомендації/ коментарі до документів.

ТАКОЖ, ЗМІНИЛАСЬ ЇХНЯ ЕФЕКТИВНІСТЬ.

- Більш ефективними у 2022 році виявились: неформальне спілкування та спільне подання на гранти.
- Менш ефективними стали: круглі столи, залучення громадськості й активістів до прийняття рішень, підготовка експертизи та спільні проєкти.

**У 2022 РОЦІ МЕНШ ПОШИРЕНИМИ СТАЛИ БІЛЬШІСТЬ
ІНСТРУМЕНТІВ ВПЛИВУ НА ВЛАДУ.**

- Найбільше скоротилось застосування вуличних акцій і мітингів (заборонених на час воєнного стану).
- Значно рідше практикувались: круглі столи з громадськістю, громадські слухання та обговорення, запити на інформацію, участь у громадських бюджетах, звернення та скарги.

ЩОДО ЕФЕКТИВНОСТІ

- Більш ефективними було визнано дописи у соціальних мережах.
- Менш ефективними — вуличні акції, громадський бюджет (через скорочення бюджетів), круглі столи з громадськістю, запити на інформацію.

Окремі **маркери** якості співпраці

- **Частка проєктів рішень, які обговорювались з громадськістю, знизилась з 66% у 2021 році до 36% у 2022 році**
 - Тренд більшою мірою виражений на національному рівні: частка обговорюваних рішень скоротилась з 30 до 15%.
 - На місцевому рівні обговорюється 80-100% рішень.
- **Громадськість (як і минулого року) має змогу вільно пропонувати рішення депутатам ВРУ та місцевих рад.**
- **Суттєво зменшилось залучення представни_ць громадськості до розробки профільних нормативно-правових актів (щодо зміни клімату) — з 74% до 56%.**
- **Ступінь врахування правок у 2022 році експерти оцінюють неоднозначно.**
 - Третина експерт_ок відзначає суттєве зниження частки врахованих рекомендацій у порівнянні з минулим роком, як на національному (орієнтовно на 35%), так і на місцевому рівні (на 10%). Серед основних причин згаданого тренду на національному рівні — брак бюджетного фінансування та корупція; на місцевому рівні — брак бюджетного фінансування та прийняття рішень за спрощеною процедурою.
 - Третина експерт_ок (переважно тих, хто працює на місцевому рівні) навпаки помічає покращення ситуації. Влада у цьому процесі стала проактивною і не лише враховує подані правки, але й формує запит на них.
 - Інші не помічають змін.
- **Кількість відмов влади у співпраці є дуже низькою і залишається на однаковому рівні з попереднім роком.**

Бар'єри налагодження взаємодії

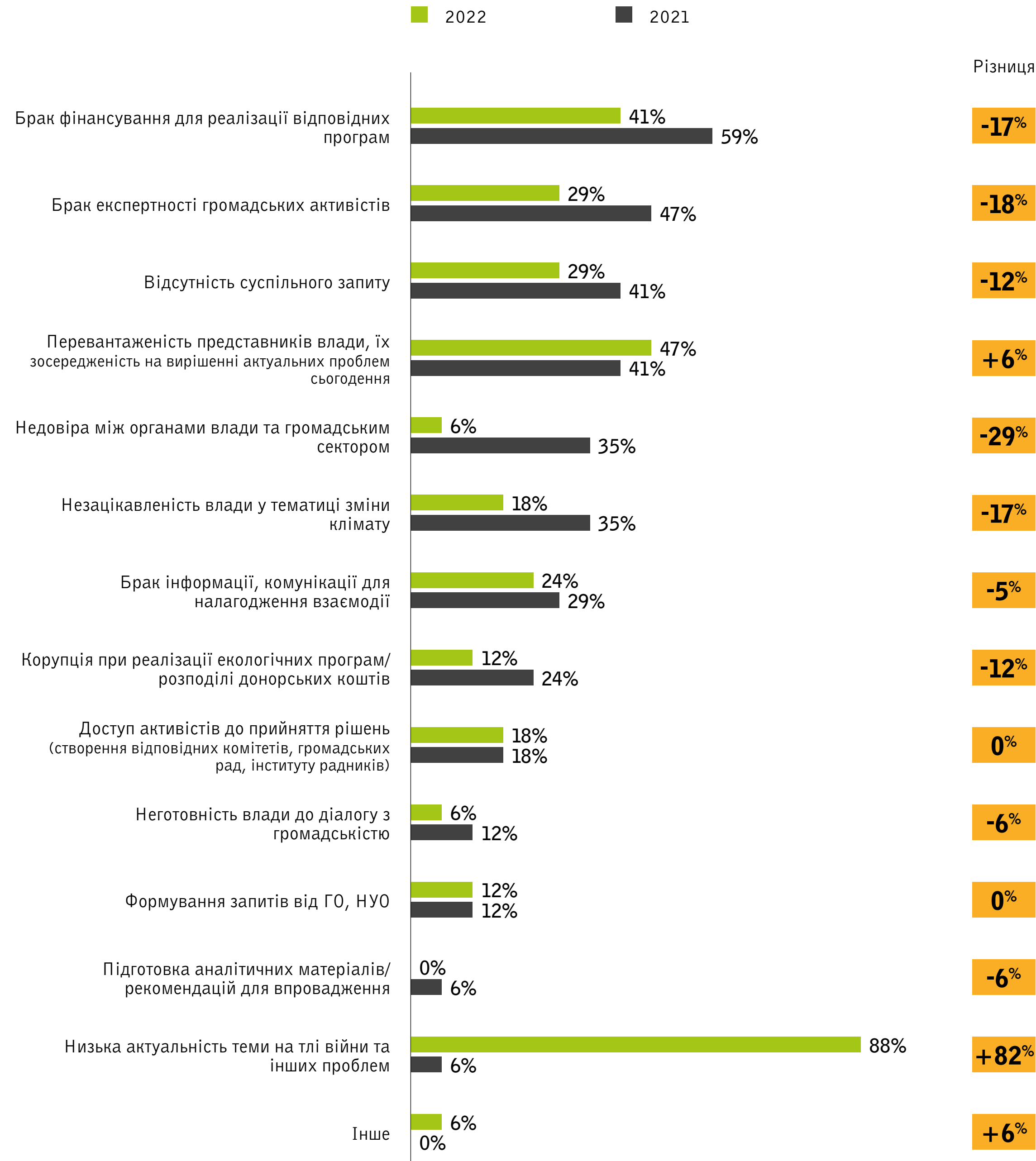
ТОП-БАР'ЄРИ НАЛАГОДЖЕННЯ ВЗАЄМОДІЇ

У 2022 РОЦІ:

- низька актуальність теми
- перевантаженість представни_ць влади
- брак фінансування для реалізації відповідних програм

У 2021 РОЦІ:

- брак фінансування
- брак експертності громадських активіст_ок
- відсутність суспільного запиту
- перевантаженість представни_ць влади

Можливості налагодження взаємодії

ТОП-МОЖЛИВОСТІ НАЛАГОДЖЕННЯ ВЗАЄМОДІЇ У 2022 РОЦІ:

- об'єднання зусиль влади і громадськості (зокрема на міжнародних майданчиках), мобілізація громадськості для підтримки влади, формування взаємної довіри;
- розширення грантових програм для України та розширення міжнародної допомоги (стимулює зростання запиту влади на експертизу громадського сектору);
- захід в Україну великих міжнародних організацій, які працюють з проблемами зміни клімату;
- місцева влада більш системно звертає увагу на питання протидії зміни клімату, сподіваючись залучити донорські кошти на відбудову.

2022

Рекомендації щодо налагодження взаємодії

ПОБАЖАННЯ ВІД ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ:

- відкрити доступ до реєстрів екологічних даних;
- переглянути методологію моніторингу показників стану довкілля та запровадити їх систематичне оцінювання у громадах (із залученням громадських організацій та зовнішнього фінансування)
- замінити чинного міністра захисту довкілля і природних ресурсів;
- запровадити оновлений системний підхід до кліматичної політики завдяки чіткому розділенню обов'язків між органами влади та громадськими організаціями;
- фінансово підтримувати спроможність ГО;
- залучати експерт_ок кліматичного руху до початкових етапів формування законопроектів;
- забезпечити постійне представництво членів громадських організацій при відповідних органах влади для просування кліматичної тематики та здійснення додаткового контролю виконання законопроектів;
- організовувати більше кліматичних зустрічей з центральною владою.

ПОБАЖАННЯ ВІД ПРЕДСТАВНИЦЬ ВЛАДИ:

- створити тематичні майданчики для відкритого діалогу між владою різних рівнів і громадським сектором;
- організовувати стратегічні кліматичні зустрічі центральної та місцевої влади;
- заохочувати громадські організації активніше залучали міжнародну допомогу та самостійно реалізовували проекти.

